

Linii Directoare privind elaborarea standardelor pentru programele destinate agresorilor familiari de sex masculin

Version 1.1

Introducere

Violența bărbaților împotriva femeilor este un fenomen prezent în fiecare stat european și constituie o problemă gravă și răspândită pe scară largă. Violența împotriva femeilor reprezintă o manifestare a inegalității istorice a relațiilor de putere între bărbați și femei, care a condus la asumarea unui rol dominant din partea bărbaților și discriminarea femeilor de către aceștia, precum și la împiedicarea unei dezvoltări multilaterale a femeilor, constituind astfel o violare gravă a drepturilor omului și un obstacol major pentru realizarea egalității între sexe¹. Legislația națională și internațională obligă statele membre ale organizațiilor internaționale ca Națiunile Unite, Consiliul European, precum și Țările Uniunii Europene, să întreprindă eforturi susținute în vederea prevenirii, investigării și pedepsirii acțiunilor de violență, fie că sunt săvârșite de către stat sau de către persoane private, și să asigure protecția victimelor². Violența domestică împotriva femeilor reprezintă o manifestare a comportamentului de control din partea partenerului intim sau a fostului partener care include dar nu se limitează la violența fizică și sexuală, abuz emoțional, privațiuni economice, amenințări, intimidare, și hărțuire permanentă (stalking)³. Violența împotriva femeilor în cadrul familiei influențează negativ și asupra copiilor, care de asemenea au dreptul să fie protejați și să beneficieze de asistență.

Instituțiile care desfășoară programe destinate agresorilor își asumă răspunderea pentru toate persoanele implicate. Lucrul cu agresorii familiari de sex masculin are drept scop să pună capăt violenței și să sporească nivelul de protecție a victimelor violenței domestice (femei și copii), dar el trebuie privit și din perspectiva unui proces mai larg de transformare culturală și politică în vederea desființării ierarhiilor sexelor, abolirii violenței de gen și discriminării de gen, precum și a altor forme de violență și discriminare personală și structurală. Standardele sunt necesare pentru garantarea calității procesului de lucru și, în special, pentru a asigura că protecția victimei reprezintă o prioritate și că activitatea desfășurată nu pune în pericol partenerii sau copiii participanților la program. Următoarele linii directoare privind elaborarea standardelor pentru lucrul cu agresorii de sex masculin au fost întocmite de către consorțiul Proiectului Daphne II "Lucrul cu Autorii Violenței Domestice în Europa – WWP", care au fost dezvoltate în cursul unui seminar internațional specializat desfășurat la Berlin în anul 2008. Liniile directoare vizează programele destinate agresorilor de sex masculin care recurg la violență împotriva partenerilor săi și împotriva copiilor prezenți în cadrul relațiilor respective.

Programele din diferite statele europene se deosebesc în ceea ce privește sarcinile, grupurile țintă, sursele de finanțare, baza legală, și multe alte aspecte și condiții de muncă. Astfel, prezentele linii directoare nu au scopul să furnizeze instrucțiuni detaliate. În schimb, ele urmăresc obiectivul de a pune la dispoziția programelor pentru agresori un cadru privind elaborarea unor standarde specifice pentru desfășurarea unei activități responsabile. În următoarea secțiune sunt descrise scopul și condițiile preliminare pentru funcționarea programelor destinate agresorilor și partea a doua prezintă principiile de bază de care trebuie ținut cont pentru desfășurarea unui proces competent de lucru cu agresorii familiari de sex masculin.

Standardele de lucru cu agresorii familiari trebuie să integreze noile descoperiri științifice și experiența celor mai bune practici. Acest fapt reprezintă un proces permanent care încearcă să răspundă la întrebarea de ordin general 'ce activități pentru care tip de bărbați și în ce circumstanțe'?

A Condiții preliminare de lucru cu agresorii de sex masculin

A.1. Obiectiv

Obiectivul principal al lucrului cu agresorii de sex masculin constă în sporirea gradului de securitate a victimelor violenței. Programele pentru agresori trebuie să acorde prioritate protecției partenerilor femei și a copiilor acestora la fiecare etapă a programului. Este necesar ca scopul programelor adresate agresorilor să fie clar atât pentru facilitatori, cât și pentru bărbații pe care aceștia îi tutelează.

¹ A se vedea Declarația Națiunilor Unite cu privire la Violența împotriva femeilor 1993

² A se vedea Recomandarea Rec(2002)5 Comitetului de Miniștri ai Statelor membre cu privire la protecția femeilor împotriva violenței adoptate pe 30 Aprilie 2002

³ A se vedea Declarația privind Respectarea Principiilor și Standardele Minime de Aplicare 2004

A.2. Colaborarea cu serviciile de asistență a victimelor și sistemele de intervenție

Programele destinate agresorilor constituie doar o parte a unui sistem mai larg de intervenție împotriva violenței domestice și nu trebuie conduse în mod izolat și nici puse în aplicare acolo unde nu există servicii specializate de asistență a victimelor. E necesar a finanța programele adresate agresorilor din surse suplimentare și nu în detrimentul serviciilor de asistență a victimelor.

Pentru a putea aborda în mod eficace problemele legate de violența domestică, programele destinate agresorilor trebuie să facă parte dintr-un sistem de intervenție și să colaboreze activ cu asociațiile și rețelele inter-instituționale împotriva violenței domestice. Este extrem de importantă și cooperarea cu serviciile adresate victimelor femei și copiilor acestora pentru a garanta protecția lor precum și pentru a realiza o abordare integrată a fenomenului de violență domestică. Aceste principii de cooperare trebuie puse în aplicare prin includerea reprezentanților serviciilor de asistență a femeilor în calitate de experți în cadrul comitetelor de conducere și a consiliilor consultative ale programelor destinate agresorilor. Colaborarea și relaționarea cu alte servicii, instituții și specialiști ce se ocupă de problemele violenței domestice (de ex., sistemul judiciar, serviciile sociale, serviciile pentru sănătate, și serviciile de protecție a copilului) constituie de asemenea un factor important. Cooperarea și participarea în cadrul asociațiilor și rețelelor trebuie să fie recunoscută și finanțată.

A.3. O înțelegere teoretică și o concepție explicită

Programele adresate agresorilor trebuie să pornească de la idea și poziția precum că violența împotriva femeilor și copiilor este un fapt inacceptabil și că agresorii bărbații sunt responsabili de folosirea violenței. Întreg personalul programelor pentru agresori trebuie să evite faptul de a justifica, a sustrage răspunderii sau de a subaprecia și critica orice formă de blamare a victimei. În plus, fiecare program adresat agresorilor are nevoie de concepții teoretice clare, care să includă următoarele aspecte, fără însă a se limita doar la ele:

- teoria sexelor - înțelegerea ierarhiei sexelor și a trăsăturilor proprii masculinității, inclusiv cele sociale, culturale, religioase, etnice, și influențele politice,
- definiția violenței domestice și tipurile de abuz,
- originile violenței - înțelegerea cauzelor și mecanismelor care conduc la violență,
- teoria intervenției / teoria schimbării – înțelegerea motivelor datorită cărora intervențiile propuse urmează să modifice comportamentele și atitudinile agresive ale participanților.

Aceste considerente de ordin teoretic ar trebui să contribuie la formularea unei concepții scrise explicite privind lucrul cu agresorii. Drept îndrumare pentru elaborarea unei astfel de concepții sunt disponibile câteva exemple bine descrise.

A.4. Concentrarea asupra aspectelor relevante ce vizează folosirea violenței

Pentru o abordare adecvată a caracterului complex al violenței folosită de către bărbați împotriva partenerilor lor, metodele de intervenție trebuie să se concentreze asupra diferitelor aspecte relevante proprii factorilor ce țin de fenomenul respectiv, care pot fi organizate conform unui model ecologic⁴:

–*Factorii socio-culturali*, care includ contextul social al diferențierii de gen, inegalitatea istorică a relațiilor de putere între bărbați și femei în cadrul societăților noastre, răspândirea violenței ca metodă de rezolvare a conflictelor propriie culturilor noastre, sancțiunile sociale și cele aplicate de sistemul judiciar privind folosirea violenței domestice, etc.

–*Factori relaționali*, care includ relații de putere între sexe în cadrul cuplului, modele de comunicare și de soluționare a conflictelor, etc.

–*Factori individuali*, care pot fi divizați în următoarele categorii:

1. *Factori cognitivi*, care includ convingerile și atitudinile față de rolurile și relațiile de gen, expectativele față de relație (ex., dragoste romantică), față de partener și față de copii (ex., dreptul de a beneficia de servicii), precum și față de sine însuși (e.g., virilitate, identitate),
2. *Factori emoționali*, care includ adaptarea, în funcție de gen (identificare, înțelegere și exprimare), a sentimentelor de mânie, frustrare, eșec, rușine, gelozie, teamă, etc. și modelele existențiale pe care se bazează acestea (stiluri de atașament, sensul identității, expectative, etc.),

⁴ A se vedea Bronfenbrenner 1979, Dahlberg & Krug 2002

3. *Factori comportamentali*, care includ substituirea violenței și a comportamentelor de control, bazate pe diferențierea de gen, prin deprinderi și aptitudini îndreptate spre o relație bazată pe egalitate de drepturi și pe respect, precum empatia, comunicarea și soluționarea conflictelor, gestionarea stresului și a mâniei, etc.

B. Principii importante privind lucrul cu agresorii de sex masculin

B.1. Contactarea și asistența partenerului

În vederea sporirii nivelului de securitate a partenerului, programele destinate agresorilor trebuie să se asigure că partenerul bărbatului este la curent cu obiectivele și conținutul programului, cu limitele acestuia (ex. nu există garanția non-violenței), cu modul în care partenerul poate folosi participarea lui la program pentru a o manipula sau a o controla în continuare precum și cu posibilitatea de a beneficia ele înseși de asistență și de planificarea protecției. Informațiile furnizate de către partener trebuie incluse în evaluarea riscurilor precum și în evaluarea agresorului. Femeile trebuie informate în cazul în care partenerul lor abandonează programul sau atunci când facilitatorii percep existența unui risc pentru femeie sau copii.

Trebuie asigurat faptul că contactul cu partenerii este stabilit într-un mod benevol pentru ei și nu implică nici o reponsabilitate față de participarea sau succesele bărbatului în cadrul programului. Necesitățile femeilor trebuie respectate și e necesar a depune toate eforturile pentru minimalizarea oricărui risc posibil inerent contactării lor. Stabilirea contactului cu partenerul poate fi efectuată de către un serviciu asociat de asistență a victimelor sau de însuși programul destinat agresorilor.

B.2. Politica de protecție a copilului

Copii prezenți în cadrul unor relații bazate pe agresivitate sunt întotdeauna (în mod direct sau indirect) afectați de către violența domestică. De aceea viitorul acestor copii trebuie să constituie o prioritate a programelor destinate agresorilor, atât în cadrul lucrului direct cu bărbatul cât și la nivelul integrării într-un sistem mai larg de intervenție și al cooperării cu alte instituții. Este necesar de elaborat în cadrul programului o strategie specifică de protecție a copilului, inclusiv luarea unor măsuri concrete atunci când copilul se află într-o situație de risc, în conformitate cu contextul național și situația legală. Consecințele violenței domestice asupra copiilor și tutelarea participanților trebuie să facă parte din curriculumul programelor pentru agresori.

B.3. Abordări și atitudini în cadrul lucrului nemijlocit cu agresorii

Programele destinate agresorilor se bazează pe certitudinea că persoanele au capacitatea de a se schimba.

E necesar ca programele adresate agresorilor să responsabilizeze bărbatul cu care lucrează față de violența folosită de către ei și să pună accent pe necesitatea de a-și asuma răspunderea pentru comportamentul lor agresiv și consecințele acestuia. Chiar și în acest caz este foarte important ca specialiștii să-i trateze cu respect pe agresori, ca persoane valoroase.

Una din ipotezele fundamentale ale programelor trebuie să pornească de la presupunerea că folosirea violenței constituie o alegere. Astfel unul din scopurile principale ale lucrului cu bărbatul ar trebui să fie axat pe faptul de a-i ajuta pe agresori să recunoască că ei aleg să aplice violența. Trebuie contestate și descurajate discuțiile centrate pe negare, justificare, scuze sau pe blamarea altor persoane sau a împrejurărilor.

O atenție detaliată asupra comportamentului agresiv prin reconstruirea acțiunilor lor concrete, a gândurilor și sentimentelor, ajută bărbatul să recunoască rolul activ pe care-l joacă în folosirea violenței. O cercetare amănunțită a multitudinii de efecte și a consecințelor violenței lor asupra partenerului și copiilor contribuie la cultivarea empatiei bărbatului, a sentimentului său de reponsabilitate și a motivației pentru schimbare.

Specialiștii trebuie să se asigure că beneficiarii lor, atât victimele cât și agresorii, nu au de suferit sub nici o formă în urma abordărilor utilizate în cadrul programului. Ei ar trebui să-și dea seama că în unele cazuri (de ex. abuz de alcool, tulburări de personalitate) s-ar putea să fie mai potrivit recomandarea persoanei respective unor servicii care sunt în cel mai bun interes al său.

B.4. Evaluarea riscului

E necesar de pus în aplicare o evaluare sistematică a riscului. Identificarea bărbatului cu un înalt grad de risc de folosire a violenței permite facilitatorilor să adopteze măsurile adecvate pentru protecția victimelor și furnizează informații importante referitor la necesitățile speciale de tratament. Evaluarea riscului trebuie efectuată și documentată atât la etapa de admitere cât și atunci când comportamentul agresorului sau situația

creată indică posibile schimbări ale nivelului de risc. În evaluarea riscului trebuie incluse cât mai multe surse de informații posibil, în special din partea partenerului, dar și din dosarele penale precum și datele furnizate de orice alte instituții care au sub tutela lor participantul și familia acestuia. E necesar de ținut cont de limitele de precizie inerente procesului de evaluare a riscului.

B.5. Calificările personalului

În vederea asigurării unui nivel înalt de lucru cu agresorii, pe lângă formarea lor de bază, e necesar ca facilitatorii să posede următoarele calificări:

- Adepți ai relațiilor lipsite de violență și egalității de gen
- Instruire specială cu privire la recunoașterea manifestărilor de violență
- Reflectarea propriului raport față de rolurile de gen și identitate și sensibilitate față de ierarhiile de gen și sexism
- Reflectarea propriului comportament dominant și agresiv, cunoașterea istoriei personale de violență
- O înțelegere multilaterală a dinamicii relațiilor violente
- Pregătirea profesională continuă și supraveghere
- Deprinderi necesare activității de grup (pentru facilitatorii de grup)

Dacă facilitatorii nu sunt profesioniști cu un cod etic reglementat (ex. psihologi / psihoterapeuți aprobați) aspectele etice precum confidențialitatea, caracterul secret al informației, raportul facilitator-beneficiar, etc. trebuie reglementate în mod special.

B.6. Asigurarea calității, documentarea și evaluarea

Asigurarea Calității, documentarea și evaluarea lucrului trebuie să facă parte din fiecare program. Programele destinate agresorilor trebuie să documenteze și să evalueze procesul de lucru și rezultatele activității.

E necesar ca facilitatorii să elaboreze și să implementeze măsuri în vederea monitorizării permanente a procesului de lucru și a rezultatelor obținute și să le raporteze la descoperirile la nivel național și, dacă este posibil, internațional ale celor mai bune practici și studii științifice. Aceste măsuri trebuie să includă:

- Țedințe de echipă regulate și supraveghere,
- documentarea constantă a procesului de lucru,
- analiza documentației,
- evaluarea internă și externă a rezultatelor programului.

O descriere mai detaliată a aspectelor importante privind procesele de documentare și evaluare poate fi consultată pe situl (a se vedea în continuare).

C. Informații suplimentare

Aceste linii directe pentru programele destinate agresorilor familiari de sex masculin, pot fi utilizate la elaborarea sau revizuirea standardelor programelor. Link-uri către culegerile de standarde existente, ce pot servi drept exemplu pentru elaborarea unor standarde detaliate, precum și alte informații, pot fi consultate pe www.work-with-perpetrators.eu.

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe

Proiectul WWP – Lucrul cu Autorii Violenței Domestice în Europa a fost finanțat în perioada 2006 – 2008 de către

Programul Daphne II pentru
combaterea violenței împotriva
copiilor, tinerilor și femeilor (UE)

Federal Ministry for
Family Affairs, Senior Citizens,
Women and Youth

Ministerul Federal al Familiei,
Persoanelor Vârstnice, Femeilor și
Tineretului (Germania)